

МІЖНАРОДНО - ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Київський національний університет культури і мистецтв

В даних тезах звертається увага на міжнародно – правову відповідальність за екологічні правопорушення. В тезах наголошується, що міжнародні екологічні правопорушення поділяють на відповідні міжнародні злочини і міжнародні делікти.

Ключові слова: міжнародно – правова відповідальність, екологічні правопорушення, міжнародні екологічні правопорушення, міжнародні злочини, міжнародні делікти.

У найбільш загальному значенні під міжнародно - правовою відповідальністю у даній галузі розуміють настання негативних наслідків для суб'єкта міжнародного права, який допустив порушення норм міжнародного екологічного права (екологічне правопорушення) [1].

З цього визначення випливають такі головні ознаки міжнародно-правової відповідальності за екологічні правопорушення: єдиною підставою для її настання є міжнародне екологічне правопорушення; порядок застосування цієї відповідальності регулюється нормами міжнародного права; вона пов'язана з відповідними негативними наслідками для правопорушника; її метою є забезпечення міжнародного екологічного правопорядку.

Міжнародні екологічні правопорушення поділяють на відповідні міжнародні злочини і міжнародні делікти. Ці категорії відрізняються між собою ступенем небезпеки для міжнародного співтовариства [2].

За скоєння міжнародного екологічного злочину відповідальність несуть як винні у цьому держави, так і посадові особи цієї держави. До міжнародно-злочинних дій належать: масове забруднення атмосфери і морського середовища; застосування методів і засобів ведення воєнних дій, які мають на

меті завдати великої і довготривалої шкоди природному середовищу (ст. 35 Протоколу I до Женевських конвенцій 1949 р.); екоцид, що виявляється у примусовому використанні природних умов і явищ для досягнення воєнної переваги над противником за допомогою ведення геофізичної (вулканічна діяльність, землетруси тощо) чи метеорологічної війки (урагани, лавини, зсуви, цунамі тощо), широкому застосуванні зброї масового знищення. Конвенція про заборону воєнного або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище (1977 р.) забороняє також використання будь-яких засобів впливу на природне середовище для зміни шляхом цілеспрямованого керування природними процесами динаміки, складу і структури Землі, включаючи її біоту, літосферу, гідросферу або космічний простір (ст. 2) [3, с. 413].

Частина з зазначених екологічних правопорушень належить до категорії військових злочинів. Кримінальна відповідальність за міжнародні екологічні злочини може застосовуватися спеціальними міжнародними судами (трибуналами) або судами держав, на території яких вчинено злочин.

Більш реальними є санкції, які застосовуються за вчинення міжнародних екологічних деліктів. У зв'язку з цим виділяють два види відповідальності — нематеріальну і матеріальну. Конкретними формами нематеріальної відповідальності за екологічні делікти можуть бути реторсії (правомірні примусові дії держави у відповідь на недружній акт з боку іншої держави), сатисфакція (принесення державою-порушником вибачень постраждалій державі) та репресалії (правомірні примусові дії держави, що мають на меті відновлення своїх прав, порушених іншою державою). Як репресалії, зокрема, досить часто застосовується затримання чи арешт рибальських суден за порушення правил рибальства [1].

Сутність матеріальної відповідальності полягає у повній або частковій компенсації матеріальної чи моральної шкоди, завданої внаслідок порушення міжнародних екологічних зобов'язань. У Протоколі про відповідальність і компенсацію за шкоду, завдану внаслідок транскордонного перевезення

небезпечних відходів та їх видалення (2000 р.), зокрема, говорить, що ніяка відповідальність не покладається на особу, якщо вона доведе, що шкода є результатом: а) військових дій чи громадянської війни; б) природних явищ, які мають виключний і небезпечний характер; в) навмисної протиправної поведінки третьої сторони, включаючи й особу, якій завдана шкода (ст. 4) [3, с. 416].

Водночас у міжнародній практиці застосовується й безвинна, або так звана абсолютна, відповідальність. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами (1972 р.), наприклад, передбачає, що «запускаюча держава несе абсолютну відповідальність щодо виплати компенсації за шкоду, завдану її космічними об'єктами на поверхні Землі чи повітряному судну в польоті» (ст. II) [2].

Отже, досить детально врегульовано «абсолютну» відповідальність оператора ядерної установки Віденською конвенцією про цивільну відповідальність за ядерну шкоду. Міжнародним правом передбачені й деякі інші санкції компенсаційного характеру у сфері екології. Йдеться, зокрема, про позбавлення держав, які порушують відповідні міжнародні угоди, фінансової допомоги, конфіскацію суден та інших транспортних засобів, використовуваних з метою незаконного рибальства тощо.

Література

1. Баб'як О. С, Біленчук П. Д., Чирва Ю. О. Екологічне право України : Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2000. - 216 с.
2. Екологічне право України: Підручник / За ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. - Х., 2005. - 213 с.
3. Рябець К.А. Екологічне право України : Навчальний посібник. - Центр учбової літератури, 2009. - 438 с.